

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 43/00-65

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 11. októbra 2000 v senáte zloženom z predsedu Ľubomíra Dobríka a zo sudcov Eduarda Bárányu a Juraja Babjaka o podnete na začatie konania [REDACTED], bytom [REDACTED], zastúpeného advokátom JUDr. Ľubomírom Macejkom, Agilita, Komerčnoprávna a advokátska kancelária, k. s., Bratislava, Panenská 7, pre porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaní Okresného súdu Bratislava I vedenom pod sp. zn. 17 C 59/99 takto

r o z h o d o l :

Okresný súd Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 17 C 59/99 p o r u š i l základné právo [REDACTED] podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sa obrátil s podaním z 24. mája 2000 označeným ako „Podnet na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky“, doplneným ďalšími podaniami z 12. júna a 5. septembra 2000 [REDACTED] (ďalej len „podnecovateľ“) a požiadal ho, aby po začatí konania o porušení jeho práva vyniesol uznesenie: „Ústavný súd vyslovuje, že nekonaním Okresného súdu Bratislava I v právnej veci podnecovateľa vedenej pod sp. zn. 17 C 59/99 došlo k porušeniu jeho ústavného práva na prerokovanie jeho veci bez prietáhov zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.“

Podstatou podnetu, ku ktorému sú pripojené aj viaceré prílohy (žiadosť o urýchlené prejednanie veci a sťažnosť na prietahy v konaní, ako aj odpovede súdu na ne), sú prietahy v konaní Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) vedenom pod sp. zn. 17 C 59/99.

Podnecovateľ uvádza, že podal návrh na začatie konania o určenie neplatnosti skončenia pracovného pomeru okamžitým zrušením na okresný súd dňa 29. apríla 1999. Keďže tento nekonal, podal 3. decembra 1999 žiadosť o urýchlené prejednanie veci a 26. januára 2000 sťažnosť na zbytočné prietahy okresného súdu v konaní a požiadal o zjednanie nápravy. Oba postupy nepriniesli nápravu, keďže okresný súd argumentoval problémami v jeho personálnom obsadení, a vo veci sa ďalej nekoná. Je to v rozpore ako s povinnosťou súdu zabezpečiť rýchlu a účinnú ochranu práv účastníkov konania podľa § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), tak aj s jeho povinnosťou konať bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“). Uvedomuje si situáciu súdov, čo sa týka ich preťažnosti i nedostatočnej personálnej obsadenosti a materiálnej vybavenosti, a preto podnet na ústavný súd podal až po roku od podania návrhu na okresný súd. Vzhľadom

na citlivú pracovnoprávnu vec, ako aj s ohľadom na účastníkov konania dospel k názoru, že konanie, resp. nekonanie súdu má i politické pozadie.

Podanie podnecovateľa bolo kvalifikované ako podnet na začatie konania pre porušenie práv podľa čl. 130 ods. 3 ústavy a § 18 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a tento bol uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 43/00 z 21. júna 2000 prijatý na ďalšie konanie.

Okresný súd vo vyjadrení z 28. júla 2000 k podnetu uviedol viaceré protiargumenty. Dôvodom, pre ktorý nebolo možno vec podnecovateľa prerokovať, bolo preloženie zákonnej sudkyne na iný súd z disciplinárnych dôvodov. Do mesiaca máj 2000 bolo oddelenie 17 C dočasne neobsadené a zastupujúci sudca v ňom vykonával len neodkladné úkony. K prerozdeleniu tohto oddelenia sa nepristúpilo vzhľadom na prísľub ministra spravodlivosti Slovenskej republiky, že zo sudcov, ktorí mali byť zvolení Národnou radou Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) začiatkom roku 2000, bude jeden sudca pridelený na ich súd. Keďže k voľbe došlo až v neskoršom termíne, bolo oddelenie 17 C obsadené až v mesiaci máj 2000 a vo veci je určený termín pojednávania na koniec septembra 2000. K prerozdeleniu tohto oddelenia sa však nepristúpilo aj preto, lebo už viac rokov evidujú v priemere 350 nevybavených vecí v jednotlivých súdnych oddeleniach. Takýto vysoký stav objektívne neumožňuje prejednávanie všetkých vecí bez zbytočných prietáhov v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy. V rozvrhu práce je preto stanovený princíp, že veci sa prejednávajú v zásade podľa poradia, v akom na súd napadli. Presun vecí z jedného oddelenia do druhého by tento problém nevyriešil, ale usudzujúc podľa doterajších skúseností by sa skôr predĺžil čas vybavenia vecí.

V rámci prípravy konania vo veci samej si ústavný súd vyžiadala aj fotokópiu spisu okresného súdu sp. zn. 17 C 59/99, ktorá mu bola medzičasom zaslaná. Okresný

súd predložil ústavnému súdu aj zápisnicu z pojednávania vo veci z 29. septembra 2000.

Keďže obaja účastníci konania pred ústavným súdom (podnecovateľ a okresný súd) súhlasili s upustením od verejného ústneho pojednávania vo veci, pričom aj ústavný súd dospel k záveru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, upustil od neho podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Na neverejnom zasadnutí potom dospel k nasledovným skutkovým zisteniam a právnym záverom.

II.

Podnecovateľ podal na okresný súd prostredníctvom svojho právneho zástupcu návrh na začatie konania o určenie neplatnosti skončenia pracovného pomeru okamžitým zrušením dňa 29. apríla 1999. Odporcom je Kancelária NR SR, ktorá s ním okamžite zrušila pracovný pomer podľa § 53 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce listom svojho vedúceho z 1. marca 1999. Podnecovateľ, bývalý vedúci Kancelárie NR SR, vykonával v nej v rozhodnom čase funkciu odborný poradca – Parlamentný inštitút. K návrhu sú pripojené viaceré prílohy (okamžité zrušenie pracovného pomeru z 1. marca 1999, pracovná zmluva z 22. novembra 1994, dohoda o zmene pracovnej zmluvy z 13. novembra 1998 atď.).

Okresný súd zaslal podľa záznamu v spise návrh podnecovateľa 4. mája 1999 Kancelárii NR SR a požiadal ju, aby sa vyjadrila v lehote 15 dní. Táto podľa doručky súdnu zásielku prevzala až 17. mája 1999 a vyjadrenie okresnému súdu zaslala 1. júna 1999 (v tento deň ho súd aj obdržal).

Predsedníčka senátu 3. júna 1999 určila termín pojednávania na 6. október 1999 (list bol kanceláriou vypravený 8. júna 1999) s tým, aby boli predvolaní podnecovateľ s jeho právnym zástupcom a odporca.

Dňa 3. septembra 1999 súd obdržal stanovisko k vyjadreniu odporcu od právneho zástupcu podnecovateľa z 2. septembra 1999.

Dňa 22. septembra 1999 iná predsedníčka senátu zrušila termín pojednávania určený na 6. október 1999 z dôvodu práceneschopnosti príslušnej predsedníčky senátu.

Dňa 29. novembra 1999 právny zástupca podnecovateľa nahliadol do spisu a 3. decembra 1999, keďže sa z médií dozvedel, že zákonná sudkyňa bola preložená na Okresný súd do Malaciek, požiadal okresný súd vzhľadom na to, že ide o citlivú pracovnoprávnu vec, aby mu bolo oznámené, ktorému sudcovi bola vec pridelená, a zároveň požiadal o urýchlené prejednanie veci.

Podpredseda okresného súdu mu listom z 25. januára 2000 oznamuje, že z dôvodu odchodu zákonnej sudkyne je oddelenie 17 C dočasne neobsadené. V krátkom čase však očakávajú voľbu nového sudcu, ktorý bude zákonným sudcom v tomto oddelení. Vzhľadom na personálne obsadenie súdu iný spôsob riešenia nie je možný.

Právny zástupca podnecovateľa listom z 26. januára 2000, keďže dovtedy žiadnu odpoveď na svoj predošlý list nedostal, podal v zmysle § 17 zákona č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich v znení neskorších predpisov predsedovi okresného súdu sťažnosť na zbytočné prieskumy okresného súdu vo veci a požiadal o zjednanie nápravy, pretože ide o citlivú pracovnoprávnu vec.

Podpredseda okresného súdu v liste z 1. februára 2000 považuje po prešetrení sťažnosť za nedôvodnú. Okrem argumentácie uvedenej už v liste z 25. januára 2000 poznamenal, že aj keby nedošlo k problémom so zákonnou sudkyňou, podľa platného rozvrhu práce sa jednotlivé veci vybavujú podľa poradia, v akom boli súdu doručené. V blízkej budúcnosti sa očakáva voľba sudcu, ktorý nahradí preloženú sudkyňu, a teda veci oddelenia 17 C budú vybavované priebežne.

Dňa 29. júna 2000 nová zákonná predsedníčka senátu určuje pojednávanie na 29. september 2000 (kancelária list vypravila 3. júla 2000). Nariadila predvolať podnecovateľa s jeho právnym zástupcom a odporcu. Tomuto nariadila doručiť tiež stanovisko právneho zástupcu podnecovateľa z 2. septembra 1999 a požiadala ho, aby v lehote 10 dní založil do spisu vnútorný predpis Kancelárie NR SR, ktorým sa spravuje aj organizácia a pracovné vzťahy.

Dňa 29. septembra 2000 sa konalo prvé pojednávanie vo veci za účasti podnecovateľa, jeho právneho zástupcu a právneho zástupcu odporcu. Po prednesení úvodných stanovísk oboma právnymi zástupcami bol vypočutý podnecovateľ a právny zástupca odporcu, ktorý navrhol vykonať viaceré dôkazy (právny zástupca podnecovateľa súhlasil len s vypočutím troch konkrétnych svedkov). Okresný súd potom pojednávanie odročil na 13. december 2000 s tým, že budú predvolaní traja svedkovia, na ktorých sa zhodli obe strany, a odporca založí do termínu pojednávania do spisu kópiu výpisu z Obchodného registra a záznamy z porady. Pojednávanie trvalo od 12.00 do 14.00 h a zápisnica o jeho priebehu má necelé štyri strany (vrátane úvodnej strany).

III.

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

V občianskom súdnom konaní je základné ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov bližšie konkretizované vo viacerých ustanoveniach OSP.

Podľa § 6: „V konaní postupuje súd v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná a aby skutočnosti, ktoré sú medzi účastníkmi sporné, sa spoľahlivo zistili.“

Podľa § 100 ods. 1: „Len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Pritom sa usiluje predovšetkým o to, aby sa spor vyriešil zmierne a aby konanie pôsobilo výchovne.“

Podľa § 101 ods. 1: „Účastníci sú povinní prispieť k tomu, aby sa dosiahol účel konania najmä tým, že pravdivo a úplne opíšu všetky potrebné skutočnosti, označia dôkazné prostriedky a že dbajú na pokynu súdu.“ Súd pokračuje v konaní, aj keď sú účastníci nečinní (ods. 2).

Podľa § 114 ods. 1: „Pojednávanie pripraví predseda senátu tak, aby bolo možné rozhodnúť o veci spravidla na jedinom pojednávaní.“

Účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu. Samotným prerokovaním veci na štátnom orgáne sa právna neistota osoby neodstráni. Až právoplatným rozhodnutím sa vytvára právna istota. Preto pre splnenie ústavného práva podľa čl. 48 ods. 2 nestačí, aby štátny orgán vec prerokoval. Ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov sa splní až právoplatným rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadne svojich práv (napr. I. ÚS 47/96, II. ÚS 22/96, II. ÚS 48/96, I. ÚS 55/97, I. ÚS 57/97, I. ÚS 92/97 a I. ÚS 10/98).

Ústava dáva prostredníctvom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov osobe prísľub, že jej právna neistota sa odstráni rozhodnutím príslušného štátneho orgánu v primeranom čase. Uplatnenie tohto práva nemôže byť zmarené len preto, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov súdu na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty (II. ÚS 52/99).

Ústavou štát priznáva občanovi práva a slobody a zaväzuje sa ich sám chrániť a dodržiavať. Tieto úlohy plní prostredníctvom štátnych orgánov. Právo zaručené podľa čl. 48 ods. 2 ústavy sa môže realizovať len prostredníctvom takého konania

súdov, ktoré smeruje k odstráneniu právnej neistoty, kvôli ktorej sa občan obrátil na orgán súdnej moci. Ústavný súd už v súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozhodol, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezbavuje zodpovednosti za pomalé konanie. Počet nevybavených vecí, ktoré má súd rozhodnúť, môže byť objektívnym stavom, ale tiež môže byť následkom pretrvávajúcich nedostatkov v organizácii práce súdu alebo pomalého postupu osôb konajúcich v mene súdu. Preto námietka počtu nevybavených vecí bez predloženia dôkazov nemá povahu okolnosti vylučujúcej zodpovednosť za porušenie práva občana na súdne konanie bez zbytočných prietáhov (II. ÚS 40/97).

IV.

Podnecovateľ sa obrátil so svojím návrhom na okresný súd dňa 29. apríla 1999, pričom vec nebola doposiaľ skončená. Konanie teda trvá viac ako 17 mesiacov. Okresný súd nevyhlásil ešte ani prvostupňové rozhodnutie v merite veci, čo možno očakávať najskôr na odročenom pojednávaní dňa 13. decembra 2000. Právoplatné skončenie veci, a teda odstránenie právnej neistoty, kvôli ktorej sa podnecovateľ na okresný súd obrátil, sa teda posúva do bližšie neurčenej budúcnosti.

Primeranosť doterajšej dĺžky konania sa posudzuje podľa troch základných kritérií: zložitosť veci (vrátane povahy veci), správanie účastníka konania a postup súdu, proti ktorému podnet smeruje.

Vec sa nejaví byť zložitou skutkovo a ani právne. Pri rozhodovaní o trvaní pracovného pomeru zohráva časové hľadisko dôležitú úlohu (pozri napr. II. ÚS 52/99).

Podnecovateľ a jeho právny zástupca neprispeli svojím správaním k predlžovaniu konania. Ako vyplýva už zo skutkových zistení, títo naopak opakovane upozorňovali súd na porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a žiadali o urýchlenie konania.

Okresný súd argumentoval proti namietanej dĺžke konania najmä problémami v jeho personálnom obsadení, nadmernou zaťaženosťou sudcov a veľkým počtom neskončených vecí, teda stavom, ktorý objektívne bráni prerokovaniu vecí bez zbytočných prietahov v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy.

S poukazom na už citovanú judikatúru ústavného súdu tento nemôže prednesenú argumentáciu súdu akceptovať. Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov napokon priznáva oprávneným osobám širšiu právnu ochranu ako len pred úmyselným alebo nedbanlivostným správaním sudcu konajúceho vo veci. Aj v prípade neexistencie subjektívnych príčin na strane súdu a sudcu môže dôjsť k porušeniu ústavného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov (II. ÚS 52/99).

Príčiny doterajšej dĺžky konania, ktorú možno vzhľadom na okolnosti prípadu považovať za neprimeranú, sú len na strane súdu. Tento prostredníctvom príslušnej predsedníčky senátu dňa 3. júna 1999 určil termín pojednávania až o štyri mesiace, teda na 6. október 1999, hoci 4. mája 1999 žiadal odporcu, aby sa vyjadril k návrhu podnecovateľa v lehote 15 dní. Aj v prípade, že by sa toto pojednávanie konalo, k rozhodnutiu v merite vecí by nedošlo, lebo súd naň nepredvolal dôležitého svedka navrhnutého odporcom v jeho vyjadrení z 1. júna 1999 k návrhu (vedúceho Kancelárie NR SR). Pojednávanie teda nebolo pripravené tak, aby bolo možné na ňom rozhodnúť (§ 114 ods. 1 OSP). Pojednávanie sa následne nekonalo, najskôr pre práceneschopnosť predsedníčky senátu, potom pre jej preloženie na iný súd z disciplinárnych dôvodov a potom preto, lebo súd nezabezpečil obsadenie oddelenia 17 C alebo prerozdelenie vecí. Po obsadení tohto oddelenia v máji 2000 nová predsedníčka senátu určuje dňa 29. júna 2000 nový termín pojednávania až o tri mesiace, teda na 29. september 2000, hoci odporcu žiada o založenie dôkazu do spisu v lehote 10 dní. Aj keď tomuto nariadila doručiť stanovisko právneho zástupcu podnecovateľa z 2. septembra 1999, evidentne vôbec prvé pojednávanie vo veci (po sedemnástich mesiacoch od podania návrhu) nemohlo skončiť rozhodnutím v merite, lebo podobne ako pri určení termínu

pojednávania na 6. október 1999 ani teraz nebol predvolaný svedok navrhnutý odporcom už 1. júna 1999. Pojednávanie nebolo celkovo pripravené tak, aby mohlo skončiť vyhlásením meritórneho rozhodnutia, pričom jedným z dôvodov jeho odročenia bola aj potreba predvolať už navrhnutého svedka z júna 1999.

Postup okresného súdu v tejto veci, či už prostredníctvom dvoch predsedníčok senátu v konaní alebo vedenia okresného súdu pri organizačnom zabezpečení, sa teda vyznačoval zbytočnými priet'ahmi súvisiacimi s prerokovaním veci, a to nielen z pohľadu podnecovateľa, ale aj z hľadiska čl. 48 ods. 2 ústavy, tak ako je interpretovaný doterajšou judikatúrou ústavného súdu (a v neposlednom rade tiež z hľadiska medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd). Ústavný súd potom uvedený skutkový a právny záver vyjadril vo výroku tohto nálezu.

Ústavný súd nemá podklady pre názor, ktorý zdieľa ohľadne zbytočných priet'ahov v konaní okresného súdu podnecovateľ (politické pozadie). Musí však zdôrazniť, že porušenie jeho základného ústavného práva v konaní všeobecného súdu je neprijateľné aj z hľadiska požiadavky náležitého výkonu spravodlivosti, lebo môže vzbudzovať u účastníka konania nedôveru k súdu vrátane podozrenia z politického pozadia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. októbra 2000